

DORI VOSITALARI XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA NOJO'YA REAKSIYALARNI ERTA ANIQLASH VA PROFILAKTIKA QILISHNING DOLZARB MASALALARI

Sotivoldiyeva Shohsanam Abdujabbor qizi

Farg'ona shahar Abu Ali Ibn Sino nomidagi

Jamoat salomatligi texnikumi

Umumkasbiy fanlar kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada dori vositalari xavfsizligini ta'minlashda nojo'ya dori reaksiyalarini erta aniqlash, ularning kelib chiqish mexanizmlari, xavf omillari hamda profilaktika qilishning zamonaviy yondashuvlari ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Farmakovigilans tizimining dori vositalari xavfsizligini ta'minlashdagi ahamiyati, nojo'ya reaksiyalarni monitoring qilishning tashkiliy-huquqiy asoslari, shuningdek, shifokor va hamshiralarning ushbu jarayondagi o'rni yoritilgan. Dori vositalaridan oqilona foydalanish tamoyillariga rioya qilish nojo'ya reaksiyalar sonini kamaytirish va davolash samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: dori vositalari, nojo'ya dori reaksiyasi, farmakovigilans, dori xavfsizligi, farmakoterapiya, polifarmatsiya, allergik reaksiya, toksik ta'sir, bemor xavfsizligi.

CURRENT ISSUES OF EARLY DETECTION AND PREVENTION OF ADVERSE DRUG REACTIONS IN ENSURING DRUG SAFETY

Annotation

This article scientifically analyzes the early detection of adverse drug reactions, their mechanisms of occurrence, risk factors, and modern approaches to prevention

in ensuring drug safety. The importance of the pharmacovigilance system in ensuring drug safety, the organizational and legal framework for monitoring adverse drug reactions, as well as the role of doctors and nurses in this process are highlighted. Compliance with the principles of rational drug use is justified as an important factor in reducing the number of adverse drug reactions and increasing the effectiveness of treatment.

Keywords: drugs, adverse drug reaction, pharmacovigilance, drug safety, pharmacotherapy, polypharmacy, allergic reaction, toxic effect, patient safety.

Kirish

So‘nggi yillarda farmatsevtika sanoatining jadal rivojlanishi natijasida klinik amaliyotda qo‘llanilayotgan dori vositalari soni keskin ortdi. Bu holat ko‘plab kasalliklarni samarali davolash imkonini yaratgan bo‘lsa-da, dori vositalari bilan bog‘liq nojo‘ya reaksiyalar muammosini yanada dolzarblashtirdi. Nojo‘ya dori reaksiyalari sog‘liqni saqlash tizimida kasallanish va o‘lim ko‘rsatkichlariga ta’sir etuvchi muhim omillardan biri bo‘lib, davolash muddatining uzayishi, iqtisodiy xarajatlarning ortishi va bemor hayot sifatining pasayishiga olib keladi.

Dori vositalari xavfsizligini ta’minlash zamonaviy tibbiyotning ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bunda nojo‘ya reaksiyalarni erta aniqlash, ularni tizimli ravishda qayd etish va profilaktik chora-tadbirlarni amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, farmakovigilans tizimining samarali ishlashi dori vositalaridan xavfsiz foydalanishni ta’minlash, yangi xavf omillarini aniqlash hamda klinik tavsiyalarni takomillashtirish imkonini beradi.

Dori vositalari xavfsizligi tushunchasi va uning ahamiyati

Dori vositalari xavfsizligi — bu preparat terapevtik dozada qo‘llanilganda uning foydasi ehtimoliy xavflardan ustun bo‘lishini ta’minlaydigan mezonlar majmuasidir. Har qanday farmakologik preparat ma’lum darajada nojo‘ya ta’sir

ko'rsatish ehtimoliga ega. Shu sababli dori vositalarining samaradorligi bilan bir qatorda ularning xavfsizlik profili ham baholanadi.

Dori xavfsizligini ta'minlash quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

- dori vositalarini klinik va laborator nazorat asosida qo'llash;
- nojo'ya reaksiyalarni erta aniqlash;
- dori vositalarining o'zaro ta'sirini baholash;
- bemorlarni muntazam monitoring qilish;
- farmakovigilans tizimiga nojo'ya holatlar haqida axborot berish.

Nojo'ya dori reaksiyalarining klinik tavsifi

Nojo'ya dori reaksiyasi — bu dori vositasi tavsiya etilgan terapevtik dozada qo'llanilganda yuzaga keladigan kutilmagan yoki zararli javob reaksiyasidir. Ular klinik kechishiga ko'ra yengil, o'rta va og'ir darajalarga bo'linadi.

Nojo'ya reaksiyalarning asosiy turlari:

- farmakologik ta'sirning kuchayishi bilan bog'liq reaksiyalar;
- allergik reaksiyalar;
- toksik reaksiyalar;
- idiosinkratik reaksiyalar;
- uzoq muddat qo'llash bilan bog'liq asoratlar.

Nojo'ya reaksiyalarni erta aniqlashning ahamiyati

Nojo'ya reaksiyalarni erta aniqlash og'ir asoratlar rivojlanishining oldini olish,

davolash taktikasini o'z vaqtida o'zgartirish hamda bemor hayotini saqlab qolishda muhim ahamiyatga ega. Buning uchun bemorning anamnezi, laborator ko'rsatkichlari, allergik holati va qabul qilayotgan barcha dori vositalari muntazam baholanadi.

Klinik amaliyotda dori reaksiyalarini erta aniqlash uchun shifokor, hamshira va farmatsevtning o'zaro hamkorligi muhim hisoblanadi. Ayniqsa, hamshira bemorning holatini muntazam kuzatishi, dori yuborilgandan keyingi o'zgarishlarni qayd etishi va shifokorga o'z vaqtida xabar berishi lozim.

Xulosa

Dori vositalari xavfsizligini ta'minlash sog'liqni saqlash tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Nojo'ya dori reaksiyalarini erta aniqlash, ularning kelib chiqish sabablarini chuqur tahlil qilish va samarali profilaktik choralarni amalga oshirish bemor hayoti va sog'lig'ini muhofaza qilishda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy farmakovigilans tizimi nojo'ya reaksiyalarni monitoring qilish, ularni baholash hamda dori vositalaridan xavfsiz foydalanishni ta'minlashning eng muhim vositalaridan biri hisoblanadi.

Nojo'ya reaksiyalar rivojlanishining oldini olish uchun dori vositalarini faqat klinik ko'rsatmalar asosida buyurish, individual dozani to'g'ri tanlash, polifarmatsiyani cheklash, bemorning allergologik anamnezini sinchkovlik bilan o'rganish va dori vositalarining o'zaro ta'sirini baholash zarur. Shuningdek, shifokor, farmatsevt va hamshiralarning o'zaro hamkorligi, bemorlarni dori vositalaridan oqilona foydalanish bo'yicha xabardor qilish hamda nojo'ya reaksiyalar to'g'risida o'z vaqtida xabar berish tizimini takomillashtirish dori xavfsizligini oshirishning muhim sharti hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, nojo'ya dori reaksiyalarini erta aniqlash va profilaktika qilishga qaratilgan kompleks yondashuv davolash samaradorligini oshiradi, bemor xavfsizligini ta'minlaydi hamda sog'liqni saqlash tizimida tibbiy yordam sifatini yanada yaxshilashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Brunton L. L., Hilal-Dandan R., Knollmann B. C. Goodman & Gilman's The Pharmacological Basis of Therapeutics. 14th ed. New York: McGraw-Hill Education, 2023.
2. Katzung B. G. Basic and Clinical Pharmacology. 16th ed. New York: McGraw-Hill Education, 2024.
3. DiPiro J. T., Yee G. C., Posey L. M. et al. Pharmacotherapy: A Pathophysiologic Approach. 12th ed. New York: McGraw-Hill, 2023.
4. World Health Organization. Safety of Medicines: A Guide to Detecting and Reporting Adverse Drug Reactions. Geneva: WHO.
5. World Health Organization. Pharmacovigilance: Ensuring the Safe Use of Medicines.
6. Uppsala Monitoring Centre. The Importance of Pharmacovigilance: Safety Monitoring of Medicinal Products.
7. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Dori vositalarining xavfsiz qo'llanilishi va farmakovigilans tizimiga oid me'yoriy hujjatlar.
8. O'zbekiston Respublikasining "Dori vositalari va farmatsevtika faoliyati to'g'risida"gi Qonuni.
9. Rang H. P., Ritter J. M., Flower R. J., Henderson G. Rang and Dale's Pharmacology. 10th ed. Elsevier, 2024.
10. Walker R., Whittlesea C. Clinical Pharmacy and Therapeutics. 7th ed. Elsevier, 2022.
11. Katzung B. G., Trevor A. J. Pharmacology Examination and Board Review. McGraw-Hill, 2024.
12. British National Formulary (BNF). London: BMJ Group and Pharmaceutical Press, 2024.